

Rola Republiki Czeskiej w inicjatywie Jeden pas i jedna droga

Jonáš Syrovátka

Inicjatywa nazwana „Jeden pas i jedna droga” (dalej pod angielskim skrótem OBOR), znana także jako Jeden pas, jedna droga albo Nowy Jedwabny Szlak, jest kamieniem węgielnym współczesnej polityki zagranicznej i ekonomicznej Chin w regionie Eurazji. Projekt inicjatywy przedstawił jesienią 2013 chiński prezydent Xi Jinping. Od tego czasu przyciąga ona ogromną uwagę w kraju i za granicą i należy do najbardziej popularnych tematów geopolitycznych. Dlatego paradoksalne jest, że pomimo zainteresowania, jakie wzbudza OBOR, parametry i cele inicjatywy są na razie wyznaczone w sposób bardzo niejasny¹. Fakt ten może stanowić dla krajów uczestniczących w inicjatywie ryzyko, ale też zaletę. Z jednej strony zainteresowane państwa nie mogą być pewne konkretnych celów Chińczyków, z drugiej strony jednak pod szyldem inicjatywy mogą realizować projekty będące głównie w ich własnym interesie. Niniejszy tekst ma na celu opisanie, w jaki sposób Republika Czeska poradziła sobie z ryzykiem i możliwościami wynikającymi z OBOR.

Trzon OBOR stanowią projekty infrastrukturalne, których celem jest połączenie Chin i Europy Zachodniej². Słowa „pas” i „droga”, które znajdują się w nazwie, odnoszą się do tego, że planowane są dwie trasy łączące: lądowa i morska. Dokładny szlak nie jest jasno wytyczony, a pod szyldem inicjatywy często prezentowane są (przez stronę chińską) projekty budowlane, które zaczęto realizować jeszcze przed ogłoszeniem OBOR. Oprócz efektów ekonomicznych inicjatywa ma też ogromny wpływ na politykę międzynarodową. Mimo że Chiny starają się prezentować OBOR jako biznes opłacalny dla wszystkich stron, istnieją obawy, że doprowadzi do wzmocnienia globalnej pozycji Chin na niekorzyść pozostałych krajów i organizacji

1 *Jedno pásmo, jedna cesta* (Jeden pas, jedna droga), [na:] *Sinopsis.cz*
<<https://sinopsis.cz/sinopis/jedno-pasmo-jedna-cesta/>>, dostęp: 23.12.2017.

2 W tej sprawie inicjatywa czasami odnosi się do Jedwabnego Szlaku, który w Średniowieczu stanowił połączenie Europy z Dalekim Wschodem.

(również zachodnich)³. Motywacją dla uruchomienia tej inicjatywy było oczywiście również wiele innych czynników – chęć wykorzystania potencjału, którego nie da się wykorzystać na rynku chińskim, starania o poprawę opinii Chin w środowisku międzynarodowym lub konkretne interesy firm chińskich⁴.

Kraje Europy (i nie tylko) stoją przed niełatwym zadaniem – jak dzięki projektowi osiągnąć korzyści ekonomiczne, jednocześnie unikając negatywnego wpływu na sytuację polityczną i bezpieczeństwo. Zrównoważenie możliwości i ryzyka wynikających z OBOR jest wyjątkowo trudne dla krajów wschodniej ściany Unii Europejskiej. Inaczej niż w Europie Zachodniej inwestycje Chin w tym regionie są na razie marginalne. W związku z tym ambicje wzmocnienia wzajemnych stosunków handlowych są zrozumiałe (zwłaszcza w kontekście stopniowego obniżania dotacji z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej). Z drugiej strony słabość instytucji i niski poziom kultury politycznej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej zwiększają ryzyko, że razem z obcym kapitałem pojawią się zjawiska stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa: korupcja, utrata kontroli nad strategicznymi przedsiębiorstwami czy dostosowywanie polityki do obcych interesów z celem osiągnięcia zysku ekonomicznego. Niepewność, która towarzyszy inicjatywie OBOR, wzmacnia jeszcze fakt, że razem z inicjatywą powstał format negocjacyjny 16+1, w którego skład wchodzi Chiny i kraje Bałkanów, Europy Środkowej i Wschodniej. Format bywa odbierany jako próba naruszenia jednolitej pozycji negocjacyjnej Unii Europejskiej⁵.

W jaki sposób Republika Czeska radzi sobie z możliwościami i ryzykiem wynikającymi z OBOR? Podczas poszukiwania odpowiedzi na to pytanie należy

³ Aby zapobiec tym obawom, chińscy urzędnicy starają się unikać porównywania OBOR do powojennego Planu Marshalla (jest wspomniany w literaturze fachowej w opisach inicjatywy), który oprócz celów ekonomicznych pełnił też znaczącą rolę ideologiczną i geostrategiczną.

⁴ Václav Kopecký, Václav Líd, Alice Rezková, Michal Vodrážka, *Nová Hedvábná stezka: výzvy a příležitosti* (Nowy Jedwabny szlak. Wyzwania i możliwości), [na:] *Asociace pro mezinárodní otázky* (Stowarzyszenie ds. międzynarodowych); marzec 2016 <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/03/amocz_RP_1_2016_web.pdf>, dostęp: 23.12.2017.

⁵ Platforma służy jednak raczej do nawiązywania stosunków bilateralnych pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi, a wszystkie umowy powstałe w wyniku negocjacji w ramach formatu są konsultowane z Europejską Służbą Działań Zewnętrznych.

pamiętać, że w Republice Czeskiej, w wielkich projektach infrastrukturalnych, które stanowią główną część tej inicjatywy, mamy ograniczone pole manewru. Zdają sobie z tego sprawę również chińscy eksperci. Patrząc na istniejące projekty tras OBOR, widać wyraźnie, że Republika Czeska leży poza głównymi korytarzami, które zostały wytyczone na północ i na południe od Czech (patrz mapa). Teza, jakoby Czechy miały stać się bramą do Europy Zachodniej dla chińskich inwestycji, to raczej pobożne życzenia. Obiektywne limity współpracy w ramach OBOR wyważa jednak fakt, że czeski rząd sprawujący władzę po roku 2013 był żywo zainteresowany poprawą stosunków z Chinami. Republika Czeska należała więc do pierwszych krajów, które zadeklarowały chęć udziału w platformie 16+1, a najwyżsi jej przedstawiciele brali udział w większości najważniejszych spotkań. Czeskie zainteresowanie udziałem w OBOR zostało przypieczętowane przez podpisanie *Memorandum o porozumieniu rządu Chińskiej Republiki Ludowej i rządu Republiki Czeskiej o wspólnym wspieraniu Jedwabnego Szlaku*. Nastąpiło to przy okazji wizyty premiera Bohuslava Sobotki w Chinach w listopadzie 2015⁶. Szczegóły partnerstwa zostały zdefiniowane w umowie bilateralnej o formach współpracy podpisanej przy okazji szczytu 16+1 w Rydze w roku 2016. Ponieważ, jak zostało wspomniane powyżej, możliwość budowy większych projektów infrastrukturalnych w Republice Czeskiej jest ograniczona, porozumienie (z inicjatywy strony czeskiej) skupia się bardziej na miękkich formach współpracy⁷. Typowym tego przykładem może być wspieranie ruchu turystycznego, który stanowi znaczną część składową wzajemnych stosunków gospodarczych⁸.

6 *Předseda vlády Sobotka se na závěr návštěvy v ČLR setkal s premiérem Li Kche-čchiangem* (Premier Sobotka pod koniec wizyty w Chinach spotkał się z premierem Li Keqiangiem), [na:] *Vláda.cz*, 27.11.2015; <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-sobotka-se-na-zaver-navstevy-v-clr-setkal-s-cinskym-premierem-li-kche-cchiangem-137581/tmplid-47/>>, dostęp: 23.12.2017.

7 *ČR kontynuuje v prohlubování bilaterálních vztahů s Čínou, na summitu 16 + 1 byl přijat plán bilaterální spolupráce mezi oběma zeměmi* (Republika Czeska kontynuuje pogłębianie stosunków z Chinami. Na szczycie 16+1 został uchwalony plan współpracy obu krajów) [na:] *Vláda.cz*; 5.11.2016; <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/cr-pokracuje-v-prohlubovani-vztahu-s-cinou--na-summitu-161-byl-prijat-plan-bilateralni-spoluprace-mezi-obema-zememi--150533/>>, dostęp: 23.12.2017.

8 W samym roku 2016 w Czechach gościło 350 000 turystów z Chin.

Ponieważ konkretne dziedziny współpracy w ramach OBOR zostały zdefiniowane stosunkowo niedawno, nie można na razie oceniać, w jakim stopniu nawiązana współpraca jest skuteczna. Czas mija, a w roku 2018 będziemy mieli pierwszą okazję, by dokonać rachunków zysków i strat. Wyniki bez wątpienia będą miały wpływ na stosunek nowej władzy do tej inicjatywy. Z drugiej strony OBOR będzie rozwijać się niezależnie od czeskiego stanowiska, a Republika Czeska będzie musiała liczyć się z jego skutkami i starać się znaleźć sposób, by zrównoważyć możliwości i ryzyko związane z projektem.

Nová hedvábná stezka

- projekt by se přímo dotkl 65 zemí světa, ve kterých žije 4,4 miliardy lidí, a které se na celosvětovém HDP podílejí 40 %
- součástí projektu je vybudování lepšího železničního spojení Číny s Evropou, vybudování nových námořních přístavů a nových energetických zdrojů
zdroj: weforum.org, AFP

— pozemní trasa
— trasa po moři

ČTK

Tekst jest trzecim artykułem z serii powstałej w ramach projektu „[Comparing the Czech-Polish Approach to China: Assessing both challenges and opportunities from a security-minded perspective](#)” przy wsparciu Forum Polsko-Czeskiego przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej.